

Ve Emel...

“Zaman ki sonsuzdur
Bitmemiş şiirler gibidir”
İlhan Berk

İçindeki sıkıntıyı saklarcasına temiz olacak elleri. Yalnızlık, diye geçirecek aklından, bu, bu çok acayip, beni bana bırakmayan, köşeleri keskin bir yalnızlık. Bütün dünya bembeyaz olurken gözlerini kapatacak. Bir yerlere tutunacak sıkı sıkı, bir yerleri hatırlayacak; bazı odaları, bazı evleri, hızla dönen bir teksir makinasını, kapıları, tavanları, yeni duyduğu bir şarkıyı... Karşısındaki adamın alnında biriken teri, solgun çiçeklerle bezenmiş duvar kâğıdını ve de havadaki koyu tereddüdü fark etmeyecek. O serin odada hepsi birlikte, mazinin küçük bir parçası olana kadar bekleyecekler. Daha değil ama, henüz vakti gelmedi.

• • •

Kapalıçarşı'nın kubbelerinden süzülüp çınarların arasından esti ılık bir rüzgâr; içinde belediye otobüslerinin tozu, binlerce martının nefesi vardı. Kıvrılarak alçaldı, havada döndü dolaştı, eser miktarda baharat kokusunu da yanına alarak sahaflar çarşısına daldı; kitapların sararmış sayfalarını, çay bardaklarını, kedileri, tespihleri, tenteleri teğet geçerek yoluna devam etti ve de son bir gayretle meydana giren güvercinlerin taze çıkmış tüylerini dalgalandırdı. Birkaç kanat sesi karıştı sabaha, birkaç kısa nefes, birkaç hafif adım...

...tıp tıp tıp tıp tıp...

Gözlerini kırıştırdı Emel güvercinler havalanırken, döne döne bir tüy geçti önünden. Tüyün güneşte parlaması hoşuna gitti

Emel'in, manasız bir umutla doldu içi; İhsan ise pek orali olmadı çünkü gazeteyle kapladığı kalın kitabı koltuğunun altına sıkıştırmış, sigarasını yakmaya çalışıyordu –beş saniyelğine de olsa sadece sigaradan, kibritten ve de müstakbel bir ateşten ibaretti dünya onun için. Fazlası değil, fazlası hiç olmazdı. Zira aşağı yukarı her hususta böyleydi İhsan; herhangi bir işle uğraşıyorsa eğer, etrafında olup biteni kolay kolay fark etmez, içinde bulunduğu çember kırılana kadar öylece döner dururdu. Güvercinler de bu dönüşten payını almıştı, havadaki incecik tüy de... Bu da bir nev'i körlük, demişti Emel bir keresinde; İhsan ise bunun körlük değil, kararlılıktan ve adanmışlıktan mütevellit doğal bir hal olduğunu anlatıp durmuştu. İşte şimdi o kararlılık, İhsan'ın elinde kibrit alevi olmuş, Beyazıt Meydanı'ndan Laleli'ye doğru uzayarak tüm dünyaya kafa tutuyordu.

Derken puf...

Kibrit sönuverdi.

Bir kibrit daha çıkardı İhsan.

Gülümsedi Emel, o da ellerini siper yaptı bu sefer. Kükürt fosfora sürttü, ahşap esnedi, titrek bir pıfff sesi geldi önce, ardından koyu bir alev belirdi beyaz avuçlarının ortasında, onunla çıtırdadı tütün, onunla tüttü duman.

“Sen de ister misin?” diye sordu İhsan.

Aç karnına sigara içmeyi sevmezdi Emel, yok dedi, istemedi. Ellerinde kitaplar, ağır aksak yürüdüler. Güneş iyice kendini belli etmiş, meydan yavaş yavaş öğrencilerle, memurlarla, yemcilerle dolmaya başlamıştı. Birer simit aldılar sol gözüne katarakt inmiş yaşlı bir simitçiden. Çınaraltı'nda boş bir masa bulup oturdular, en koyusundan iki de çay söylediler. “Şans, talih, kader, kısmet on lira!” diye bağırdı fırça bıyıklı bir piyangocu hemen arkalarında. Bir trolleybüs cazırdadı uzaklardan, derin derin homurdandı, peşinden birkaç korna sesi duyuldu.

“İşte böyle gasp ediyorlar milletin ruhunu” diye söylendi İhsan, başıyla piyangocuyu işaret ederek “Hem de sabahın köründe...”

“İyi de...” dedi Emel çayını karıştırırken,

“İyi de, ne?”

“Ne yapsın sence adam, çalışmasın mı?”

“Çalışsın da...”

“O zaman?”

“Hayal satmasın Emel” deyip sigarasını söndürdü İhsan, “Bak göreceksin,” dedi izmariti kül tablasına bastırırken, “ne sınıf mücadelesi kalacak bu lümpenler yüzünden ne başka bir şey, göreceksin, göreceksin bak bu ülkeyi bencillik bitirecek. Sen de biliyorsun, hürriyetin en büyük düşmanı–”

Biliyordu evet, bin defa duymuştu bu cümleyi daha önce İhsan’dan, o da muhtemelen başka birilerinden duymuş ya da başka bir yerlerden okumuştı; hürriyetin en büyük düşmanı halinden memnun kölelerdi. Refik ise bunun yerine, memnun ve muntazam insanlardan kimse korkmaz, derdi daha çok, kimse korkmaz ki zalim korksun kardeşim; sonrasında da: Düzendenden memnun değiliz orası tamam da, iyi kötü muntazam insanlar sayılırız, deyip gülerdi. Öyle elleri belinde, mırıl mırıl ve neşeyle... *Ne olacak Emel kardeşim bizim halimiz?* Bir de bu lafı vardı. Keşke bilseydi Emel kardeşin, diye fısıldadı aklının ötesinden bir ses Emel’e; kendine uzaklardan, çok uzaklardan baktı. Keşke bilseydi, hakikaten bilseydi... Gözleri doldu, kırık bir tebessüm süzüldü yüzünden; parmağının ucunu masadaki susam tanelerine bastırıp, bir, iki, üç, muşamba örtününün hıştırtısı girdi araya, dört, beş –keder de böyle, diye mırıldandı içinden, keşke keder de böyle tane tane, içindeki cümleyi öylece yarım bıraktı, altı, yedi, sekiz...

Elini tuttu sıcak bir el.

Birkaç susam tanesi masaya döküldü. Hafiflemiş hissetti kendini Emel, ta en derinlerden dışarı verdi nefesini, ta en derinlerden düşündü: keşke keder de böyle– “Canımın içi...” diye böldü düşüncesini İhsan, amfilerde bildiri okuduğu halinden uzak ama yine de toktu sesi, cevabını tahmin etse de sordu: “Neye sıktın sen canını?”

Avcunun içiyle gözünde biriken yaş silerken “Refik geldi aklıma,” dedi Emel kısık bir sesle, “öyle birden...”

İhsan bir şey diyecek gibi oldu diyemedi, yavaşça yutkundu, Emel de önündeki çay bardağını birkaç kere tutup tekrar tabağın ortasına bıraktı, küçük bir kırlangıç sürüsü geçip gitti üstlerinden, bir anlığına ikisi de gökyüzüne baktılar; orda Refik’in mavi gözlerini ve de kafasının arkasından girip yine o mavi gözlerinin birinden çıkan mermiyi görür gibi oldular. O sırada ne hissettiğini kestiremedi İhsan; keder dolu bir gurur muydu, umut dolu bir korku muydu, hastalıklı bir sevinç miydi, neydi ki bu? Eski bir dostuna rastlamış gibiydi daha çok, evet bu olmalıydı doğrusu, eski bir dostuna rast-

lamıştı, ölü değil, sadece eski, eski, çok eski... Henüz on yedi gün olmuştu Refik dünyayı terk edeli, peki on yedi günde bir dostluk eskir miydi? Epey düşündü ama onu da bilemedi; “Severdi,” dedi en son, “değil mi, çok severdi burayı. En çok da şu duvarın dibindeki masayı.”

“Doğru...” dedi Emel önemli bir şeyi keşfetmişçesine, “Bir de hep sırtını duvara verirdi otururken, arkam sağlam bacım, derdi, arkam sağlam...”

Hafifçe güldüler, yaşamaktan utanır gibi.

“Çay parasını da hep Kemal’e ödetirdi.”

Biraz daha güldüler, biraz daha konuştular, Refik’in şakalarından ve kalın kaşlarından girip Kemal’in çay ısmarlarken takındığı nemrut yüz ifadesinden çıktılar –eczacılıkta okuyordu ya ondan öyle sirke satıyordu suratı... Üç sigara yaktılar sonra, birini Emel, birini İhsan, birini de rüzgâr ile birlikte Refik içmeye başladı. Serin serin sabahlar, parça parça ikindiler geçti akıllarından, unuttur gibi oldular zamanı; geçmiş günlerden birindeymiş ya da sadece on sekiz gün öncesindeymiş gibi gülümsediler. İhsan’ın gülüşü, Emel’in içinde zikzaklar çizdi; gidiple gitmemenin, olupla olmanın arasında dalgalanıp durdu bir düşünce: Her şey, dedi kendi dilinde, her şey daha iyi olabilir, her şey daha güzel olabilir, hem de herkese ve her şeye rağmen. Kalbi hızlandı Emel’in, belki bir işaret, diye geçirdi aklından, bir işaret, bir işaret, İhsan’ın eli gevşek bir yumruk, bekliyor, belki bu da bir işaret, gevşek bir yumruk, yine de bir yumruk, kavgaya hazır, ama hep kavgaya, İhsan’ın eli gevşek bir yumruk, yığılmış, devrilmiş Birinci paketiyle boş bardağın arasına... Tam uzanıp tutuyordu ki Emel o eli, İhsan ayağa kalkıp masaya iki çay daha söyleyiverdi –bir, iki, bir, iki– böyle oturdu ancak zaman rayına, böyle bildi haddini ölüler.

...tik... ...tak...

...tik... ...tak...

Dokuza geliyordu Üniversite’nin ana kapısındaki saatler.

“Yıkılma Emel,” dedi İhsan caddeyi kaplayan afişlerin sesiyle, “sen yıkılırsan ben hiç ayakta kalamam. Yoksa ben... Yoksa ben de biliyorsun...”

“Biliyorum.”

“Üzülüyorum, çok üzülüyorum, sonra utanıyorum kendimden.”

“Neden?”

“Çünkü şımarıklıkmiş gibi geliyor bana üzölmek, kaçmak gibi geliyor. Üzölmek neyi değıştirecek söylesene, adalet mi getirecek memlekete? Mezarından mı kaldıracak ölüleri?”

“Ne yapalım, hiçbir şey olmamış gibi mi davranalım?”

“O değil kastettiğim.”

“Ne o zaman? Üzölmeyelim mi?”

“Üzölelim,” dedi İhsan ağırlığını dirseklerine vererek, “üzölüyoruz zaten, insanız ama sen harap oluyorsun. Olma. Boş yere ölmedi ki Refik. Boş yere mi öldü?”

Tek kelime etmedi Emel, zira İhsan yine o meşhur çemberlerden birinin içine girmiş, döne döne cevabını beklemediğı sorular savuruyordu etrafa. Boş yere mi öldü Refik? Boş yere mi öldün Refik? Boş yere mi? Keşke bilseydi Emel kardeşin.

“Bugün şimdi hayatta olsaydı Refik,” diye devam etti İhsan, “öleceğini bile bile yürürdü yine aynı yolu” –bu cümleyi ilk defa birkaç hafta önce duymuştu Emel. Ticari İlimler’in koridorunda yaptığı basın açıklamasında, yine aynı ses tonuyla ve yine aynı sırayla söylemişti İhsan bunları: Refik sağ olsaydı, dememişti ya da Refik ölmeseydi... Bugün şimdi hayatta olsaydı Refik, demişti hepsinin yerine. İyi hatırlıyordu Emel bu cümleyi, çünkü o sabahın gecesinde İhsan ile birlikte hazırlamışlardı okunacak metnin bazı yerlerini. Gerçek bir diyalogun içinde değilmiş gibi hissetti kendini o an; çenesine koydu sol elini, dinledi, dinledi, dinledi, derken dinleyişinden rahatsız oldu. Bir küp şeker aldı masadan, önündeki yarım bardak çaya attı. İlk kaşık darbesiyle dağıldı şeker –o gece ölmemişti Refik– ağır ağır şıngırdadı kaşık –kıvılcım olup parlamıştı Refik– çayın dibi bulandı uzakta kalmış hatıralar misali, belki, belki bir işaretti hepsi, belki bir işaretti bu sigara tutan el, bu uzun cümleler... En çok da bu el –yumruk olmuş, kavgaya hazır, inip inip kalkıyor masanın köşesine: “Biz bu yola ölümü göze alarak çıktık, vakit yok matem tutmaya” diyor, “Akacaksa akacak kan, gerekirse öleceğiz Emel ama sermayenin, itin köpeğın maskarası olmayacağız. Biz burda koca bir ateş yaktık, anlıyorsun değil mi? Sen, ben, Kemal, Refik...”

“Evet, biz...”

“İşte biz, kıvılcımdan ötesi değiliz.”

Öyle büyük coşkuyla parlıyordu ki İhsan'ın gözleri, konuşup da o parlıtıyı bulandırmak, bir şeyleri sekteye uğratmak istemedi Emel. Nefes dahi almak istemedi. O sırada istediği tek şey, peyderpey sırtını ısıtan güneşin altında hiç kıpırdamadan beklemektir. Ve de İhsan'ı izlemek... Birgün bu anı hatırlayacağım, diye düşündü, on yıl sonra mesela ya da yirmi yıl sonra, bir vapurun arkasında ya da trende ya da, ya da bir kasabada, evet, uzak, uzak karlı bir kasabada ya da yine burda –neden olmasın– yine burda bu anı hatırlayacağım. Akmasını istedi zaman, gülümsedi, neden böyle yaptığını kendi de bilemedi.

Ardı ardına geçti dakikalar.

Bir müddet sonra cümleler kısaldı, sesler yumuşadı, dağılıp gitti konu üç beş kelimeyle. Biraz daha oturdular, dalların gölgesi yüzlerine vuruyordu, gözlerini kırıştırdı her ikisi de, son yudumlar içildi, son lokmalar yenildi; derken bozukluklar şıkırdadı masada, bir küçük çarpma işlemi yapıldı, didik didik etti hayat onları dört yanlarından. Dersler hakkında konuşuyorlardı –en son– çayların parasını öderlerken, deniz ticarete girecekti Emel birazdan, çok sıkılıyordu o dersten; İhsan'ın ise hiçbir fikri yoktu kendi dersleri hakkında, zira akşama kadar arkadaşlarıyla tütün sarıp Fen-Edebiyat kantininde oturacaktı. Arada da bir ihtimal Çağaloğlu'na giderdi belki, kuytuda kalmış matbaa depolarından kitap toplardı. (Elindeki baskısı bir arbede sırasında kaybolduğundan, John Eaton'ın *Ekonomi Politik*'ini arıyordu birkaç haftadır.)

“Dikkatli ol,” dedi Emel çantasını omzuna asarken, “Çemberli-taş'taki suratsız kitapçıya gitme. Pastanenin yanındakine...”

“O neden?”

“Kimin ne aldığını polise yetiştiriyormuş. Zaten sokağını da gözlüyorlarmış. Mine anlattı en son, iki gün önce fakülteye kadar takip etmişler kızcağızı.”

“Merak etme,” dedi İhsan; Emel'in saçına girmiş güvercin tüyünü uzanıp aldı “düşmem ben o tuzaklara.”

“O ne?”

“Tüy kalmış” dedi beyaz tüyü parmaklarının arasında çevirerek.

Aynı anda gülüp yavaşça kalktılar masadan, sandalyelerin arasından kıvrıla kıvrıla yürüdüler. Göz ucuyla arkasına baktı Emel:

Refik için yaktıkları sigaranın izmariti, kül tablasının kenarında hâlâ tütüyordu.

• • •

Üniversite'nin büyük kapısının önünde sarılıp ayrıldılar. Emel koca kemerin altından geçip bahçedeki çam ağaçlarının koyu gölgesinde kayboldu. İhsan da yine kitabını koltuğunun altına sıkıştırıp bir sigara daha yaktı. Bir süre meydandaki kalabalığı izledi; herkes bir yere koşturuyordu ama kimse bir yere varmıyordu –varmazlardı tabii, varamazlardı. Ne sucusu ne biletçisi, ne de şu saçları briyantimli kuyumcu, hiçbiri bir yere varamazdı; zira özünde hepsi aynıydı, kendilerinden başka kimseyi düşünmeden şuursuzca yaşıyorlardı. Açın gözünüzü, uyanın, diye bağırarak istedi İhsan, yapamadı. Utana sıkıla o da karıştı kalabalığa, duvarın kenarından Fen-Edebiyat'a doğru yol aldı. Kütüphanenin yanındaki merdivenlerden aşağı inerken bir cümle geçti aklından, bunu, diye ekledi, bunu, bu düzeyi, kantine varır varmaz bir yerlere yazmalıyım. İçinden birkaç defa tekrarladı: Bize düşen yaşamak, ta ki düşene kadar. Bize düşen yaşamak, ta ki düşene kadar. O muhbir kitapçıya inat, varılamayan yerlere inat, bize düşen yaşamak...

Hızlandırdı adımlarını.

Bir kere daha tekrarlıyordu ki içine bir kurt düştü; belki de böyle başlıyordu mağlubiyet, düşeceğini kabul ederek... Duruverdi kaldırımın ortasında; belki de, diye mırıldandı çok derinlerde, belki de düşmek diye bir şey yok yolun sonunda, düşmek diye bir şey yok, Refik düştü mü? Hayır, başka bir şey oldu. Refik... Refik yürüyor. O zaman dostlar, hayır, yoldaşlarım, o zaman, hayır, o zaman kardeşlerim, evet: O zaman kardeşlerim, her şeye rağmen, herkese rağmen yürüyeceğiz, yürüyeceğiz güneşe, yansak da kavrulsak da düşmeyeceğiz. O zaman kardeşlerim, her şeye rağmen... Kafasında bunları döndüre döndüre fakülte binasından içeri girdi.

• • •

Bahçedeki devasa yangın kulesine yaklaşınca yavaşladı Emel, kendi amfisinden birkaç öğrenci geliyordu arkasından; başını öne eğip çantasını karıştırır gibi yaptı –bir kitap, iki defter, birkaç kalem,